ADIYAMAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
ISSN: 1308–9196 / e-ISSN:1308-7363

Yıl: 18 Sayı: 51 Aralık 2025

Yayın Geliş Tarihi: 19.06.2025 Yayına Kabul Tarihi: 27.12.2025

DOI Numarası: https://doi.org/10.14520/adyusbd.1723326
Makale Türü: Araştırma Makalesi/Research Article
Atıf/Citation: Şahin, T. G. ve Urhan, Ş. (2025). Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı İçin Hazırlanan Şiir Metni ve Etkinlik Önerisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (51), 161-196.

BEŞİNCİ SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI İÇİN HAZIRLANAN ŞİİR METNİ VE ETKİNLİK ÖNERİSİ

Tuğrul Gökmen ŞAHİN* ***Şimal URHAN*****

Öz

Bu çalışma, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2024 yılında güncellenen Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli doğrultusunda hazırlanan 5. Sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programı ile uyumlu bir şiir metni ve buna yönelik etkinlikler geliştirmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, Necati Cumalı'nın "Serçe Kuşu" adlı şiiri örnek olarak seçilmiş ve bu metin üzerinden hem metinsellik ölçütleri hem de okunabilirlik düzeyi analiz edilmiştir. Bununla birlikte şiir metnine dayalı olarak dört temel dil becerisini destekleyecek etkinlik önerileri sunulmuştur. Çalışmanın amacı, nitelikli şiir metinlerinin seçimi ve bu metinlere uygun öğretim materyallerinin hazırlanması sürecinde dikkate alınması gereken ölçütleri ortaya koymaktır. Bu bağlamda şiir metninin hem yapısal hem de işlevsel yönleri kapsamlı biçimde değerlendirilmiştir. Araştırma, nitel araştırma yöntemi çerçevesinde durum çalışması deseniyle yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak doküman benimsenmiş ve şiir metni ile bu metne bağlı geliştirilen etkinlikler temel veri kaynaklarını oluşturmuştur. Veriler, betimsel analiz ile çözümlemeye tabi tutulmuştur. Bu çalışma; ders kitabı yazarları, öğretmenler ve eğitim materyali geliştiricileri için hem uygulamalı bir örnek hem de kuramsal bir çerçeve sunmaktadır.

* Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, tugrul.sahin@inonu.edu.tr, Malatya/Türkiye

** Yüksek Lisans Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, urhannsimal@gmail.com, Malatya/Türkiye

Anahtar Kelimeler: *Maarif Modeli, Türkçe Ders Kitabı, Etkinlik, Dil becerileri.*

POETRY TEXT AND ACTIVITY SUGGESTION PREPARED FOR FIFTH GRADE TURKISH TEXTBOOK

Abstract

This study aims to develop a poetry text and related activities aligned with the 5th Grade Turkish Language Curriculum, which was revised in accordance with the Türkiye Century Maarif Model introduced by the Ministry of National Education in 2024. In the research, Necati Cumalı's poem "Serçe Kuşu" (The Sparrow Bird) was selected as an example, and the text was analyzed in terms of textuality criteria and readability level. Furthermore, activity suggestions were presented based on the poem to support the four fundamental language skills. The main objective of the study is to identify the essential criteria that should be considered in the selection of qualified poetry texts and the development of appropriate instructional materials. In this context, both the structural and functional aspects of the poem were evaluated comprehensively. The research was conducted using a qualitative case study design. Document analysis was employed as the data collection method, and the poem along with the developed activities constituted the primary data sources. The data were analyzed through descriptive analysis. This study offers both a practical example and a theoretical framework for textbook authors, teachers, and educational material developers.

Keywords: *Maarif Model, Turkish Textbook, Activity, Language Skills.*

1. GİRİŞ

Dil becerilerinin gelişimi, bireyin düşünsel, duygusal ve kültürel yönden gelişmesini destekleyen temel bir unsurdur. Bu bağlamda Türkçe dersi, sadece dil bilgisi öğretimini değil; öğrencilerin dört temel dil becerisini (dinleme, konuşma, okuma ve yazma) çok yönlü biçimde geliştirmeyi amaçlamaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2024). Özellikle edebî metinler, öğrencilere estetik bir dil zevki kazandırmak, düşünme becerilerini geliştirmek ve kültürel aktarımı sağlamak açısından büyük öneme sahiptir. Ancak bu metinlerin öğretimsel süreçte etkili

biçimde kullanılabilmesi, sahip oldukları metinsellik özellikleri ve okunabilirlik düzeyleriyle doğrudan ilişkilidir (İşeri, 2020; Yavuz, 2021). Dil becerilerinin gelişimi, bireyin çok yönlü gelişimini desteklerken, Türkçe dersi bu becerileri bütüncül olarak geliştirmeyi hedeflemektedir. Edebî metinler, estetik dil zevki ve kültürel aktarım açısından önemli bir araçtır; ancak öğretim sürecindeki etkileri, metinsellik özellikleri ve okunabilirlik düzeyleriyle doğrudan ilişkilidir. Metinsellik, bir metnin anlamlı ve işlevsel bir bütünlük içinde oluşturulup sunulmasını sağlayan ölçütler sistemidir. Beaugrande ve Dressler'in (1981) geliştirdiği bu kuramsal yapı; bağdaşıklık, tutarlılık, amaçlılık, kabul edilebilirlik, bilgisellik, durumsallık ve metinlerarasılık gibi yedi temel ölçütü içerir. Öğrencinin metni doğru anlamlandırabilmesi ve onunla etkin bir iletişim kurabilmesi için bu ölçütlerin sağlanmış olması gereklidir. Aksi takdirde, öğrencilerin okuduklarını yorumlaması, analiz etmesi ve yeniden üretmesi güçleşmektedir. Öte yandan bir metnin okunabilirlik düzeyi, öğrencinin o metni ne derece rahat anlayabildiğini belirleyen bir göstergedir. Türkçe için geliştirilen okunabilirlik formülleri (Ateşman, 1997; Yavuz, 2021), öğretim materyallerinin hedef kitleye uygun olup olmadığını değerlendirmede önemli birer araçtır. Öğrencilerin düzeylerine uygun olmayan metinlerin seçilmesi, okuma isteğini azaltmakta ve anlam kurmayı zorlaştırmaktadır. Bu noktada ders kitaplarına alınacak metinlerin seçiminde hem yapısal hem de içeriksel niteliklerin titizlikle göz önünde bulundurulması gerekmektedir. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı bu bağlamda daha çok edebî niteliklere ve kaynak kullanımına odaklanırken; 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında geliştirilen öğretim programı, bu süreci çok daha geniş bir çerçevede ele almaktadır. Yeni programda dijital metin türleri, çoklu ortam ögeleri, insan hakları, hayvan hakları, kişisel verilerin korunması gibi çağdaş değerler de dikkate alınarak metin seçiminde daha kapsamlı ve çok boyutlu bir yaklaşım benimsenmiştir (MEB, 2024). Ayrıca metinlerin öğrencinin duygu, düşünce ve estetik gelişimine katkı sağlaması gerektiği, metinlerin yalnızca

öğretimsel değil aynı zamanda kişisel gelişim açısından da işlevsel olması gerektiği vurgulanmaktadır (MEB, 2024, Mad. 16, 24). Metinler bireyi yalnızca edebî yönüyle değil; zihinsel, duygusal ve kültürel yönleriyle de geliştirmelidir. Bu çalışmada, "Serçe Kuşu" şiiri örneği üzerinden metinsellik ölçütleri ve okunabilirlik düzeyi incelenerek, öğrencilerin düzeyine uygun nitelikli metin seçiminin nasıl yapılabileceğine dair uygulamalı bir bakış açısı sunmak amaçlanmaktadır. Ayrıca şiire dayalı olarak geliştirilecek dört temel dil becerisi etkinlikleriyle, edebî metinlerin eğitimsel işlevselliği desteklenmeye çalışılacaktır. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 1 ve 2 içerisinde yer alan şiir metinleri ve etkinlikler detaylıca incelenmiştir. İncelemelerde bulunurken 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programı, Türkçe Alan Becerileri ve Bütünleşik Beceriler esas alınmıştır. Beceriler aşağıda yer alan linkte verilmektedir:

https://johschool.com/statik/87a09280-68c4-4d51-ac5c-ce608a8a9705tarih_okulu.docx

İlk kitapta yer alan ilk şiir "Oyuncakların Oyuncağı Olmak" adlı şiirdir ve okuma keyfi kapsamında işlenmiştir. Şiirin ardından üretim atölyesi etkinlikleri gelmektedir bu sebeple "Oyuncakların Oyuncağı Olmak" adlı şiire ait etkinlik verilmemiştir. Ardından "Türkiye" şiiri gelmektedir ve bu şiire ait 13 ana etkinlik ve alt etkinliklerle birlikte toplamda 25 etkinlik yer almaktadır. "Türkiye" şiirinin 7. etkinliğinde şiirin düzyazıdan ayrılan özelliklerinin tespit edilmesi istenmektedir ancak "Türkiye" şiiri biçimsel olarak dörtlüklerden oluşmayan düzyazıya daha yakın bir şiirdir. Okuma becerisi öğrenme çıktılarında "5. sınıf seviyesinde mısra, dörtlük gibi şiire ait dış yapı özellikleri üzerinden şiirin düzyazıdan ayrılan yönleri üzerinde durulur." ifadesi yer almaktadır ve seçilen şiir metni gerekli biçimsel özelliği taşımamaktadır. İkinci kitapta yer alan "Misafir Odası" ve "Gülü İncitme Gönül" şiirlerinin dörtlükler şeklinde yazılmış olması biçimsel açıdan uygundur. Yine ikinci kitapta yer alan "Kırık At" şiiri ise dörtlüklerden oluşmamaktadır. Tüm bu şiirler ve etkinlikler incelendiğinde, 5.

sınıf Türkçe Ders Kitabı için "Serçe Kuşu" adlı şiir metni seçilmiştir ve bu şiire yönelik etkinlikler hazırlanmıştır. Bu metin seçilirken metinsellik ölçütlerince ve okunabilirlik düzeyine göre incelenmiştir. Etkinlikler hazırlanırken de haftalık Türkçe ders saatleri (Ek-1) dikkate alınmıştır ve dört temel dil becerisine hizmet etmesine dikkat edilmiştir. Bu çalışma Türkçe Ders Kitabı için seçilecek şiirlere ve hazırlanacak etkinliklere hizmet etmesi ve diğer çalışmalara da fikir vermesi açısından önem taşımaktadır. Bu araştırmanın problem cümlesi "5. sınıf Türkçe Ders Kitabı için nasıl bir şiir metni seçilmelidir ve bu şiir metnine ait nasıl etkinlikler hazırlanmalıdır?" şeklinde belirlenmiştir ve bu doğrultuda Necati Cumalı'nın "Serçe Kuşu" şiiri seçilmiştir. Bu şiir metnine uygun etkinlikler düzenlenmiştir. Araştırmaya hizmet edecek alt problemler de şu şekilde belirlenmiştir:

1. Seçilen metnin okunabilirlik düzeyi nedir?
2. Seçilen metnin metinsellik ölçütlerine uygunluğu nasıldır?
3. Hazırlanan etkinliklerin 2024 TDÖP öğrenme çıktılarıyla ilişkisi nasıldır?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışma, nitel araştırma yönteminden durum deseni çerçevesinde yapılandırılmıştır. Durum çalışması, belirli bir olgunun bağlamı içerisinde bütüncül ve derinlemesine incelenmesini amaçlayan bir yaklaşımdır (Bektaş vd., 2023). Araştırmanın odağında, 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'na uygun olarak hazırlanmış 5. sınıf düzeyindeki bir şiir metninin (Necati Cumalı'ya ait "Serçe Kuşu") eğitsel niteliklerinin değerlendirilmesi yer almaktadır. Şiir metni, hem biçimsel-dil (okunabilirlik) hem de işlevsel-pedagojik (metinsellik ve öğretimsel etkinlikler) boyutlarıyla ele alınmıştır.

2.2. Çalışma Materyali

Araştırmanın çalışma materyalini, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanması önerilen 5. sınıf Türkçe ders kitabına uygun olarak seçilmiş "Serçe Kuşu" adlı şiir metni oluşturmaktadır. Bu şiir, öğrencilerin yaş ve gelişim düzeyine uygunluk, estetik değer taşıma, çok katmanlı anlam üretme durumu ve dilde sadelik gibi ölçütler temel alınarak seçilmiştir. Bu yönüyle araştırmada amaçlı örnekleme tekniği kullanılmıştır. Şiirin içerik özellikleri metin çözümleme ilkeleri doğrultusunda değerlendirilmiştir.

2.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları

Çalışmada veri toplama aracı olarak doküman kullanılmıştır. Doküman, mevcut yazılı, görsel ve dijital materyallerin sistematik biçimde analiz edilmesine olanak tanır (Bektaş vd., 2023). İncelenen doküman, şiir metni ve bu metin temelinde geliştirilen öğretim etkinlikleridir. Ayrıca 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programı kazanımları, metinsellik kuramı ve okunabilirlik analizine ilişkin teknik kaynaklar destekleyici belge niteliğinde kullanılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Toplanan veriler, betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Betimsel analizde elde edilen veriler önceden belirlenen kuramsal temalara göre düzenlenmekte ve anlamlı bir bütünlük içinde sunulmaktadır (Bektaş ve Karaca, 2023). İlk aşamada şiirin yapısal bileşenleri (mısra, sözcük, hece ve cümle sayıları) dikkate alınarak okunabilirlik puanları hesaplanmıştır. İkinci aşamada şiir, metinsellik ölçütleri çerçevesinde metin merkezli (bağdaşıklık, tutarlılık) ve okur merkezli (amaçlılık, kabul edilebilirlik, bilgi, durumsallık, metinlerarasılık) boyutlar bakımından analiz edilmiştir. Son aşamada ise şiir metni temel alınarak geliştirilen etkinlik önerileri, 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki öğrenme çıktılarıyla eşleştirilerek öğretimsel uygunluk bakımından değerlendirilmiştir. Bulgular, tablolar ve grafik gösterimleri ile desteklenerek sistematik biçimde sunulmuştur.

2.5. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın iç geçerliği, kullanılan kuramsal çerçeve ve analiz stratejilerinin alan yazınındaki karşılığı ile temellendirilmiştir. Okunabilirlik düzeyinin belirlenmesinde Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun (2010) tarafından geliştirilen okunabilirlik formülleri uygulanmış; metinsellik çözümlemesi ise Beaugrande ve Dressler'in (1981) yedi boyutlu metinsellik modeline dayandırılmıştır. Analiz sürecinde araştırmacılar arası uyum ve veri kaynaklarının çeşitliliği dikkate alınarak veri geçerliliği ve yorum güvenirliği sağlanmıştır (Creswell & Poth, 2018). Ayrıca şiire yönelik geliştirilen etkinliklerin, öğretim programındaki öğrenme çıktılarıyla doğrudan ilişkili olması, içerik geçerliği açısından önemli bir dayanak sağlamaktadır. Alanında uzman iki akademisyen ve 5. sınıf düzeyinde derse giren üç Türkçe öğretmeninden uzman görüşü alınmış ve üç Türkçe öğretmeninin görev yaptığı okulda da çalışma pilot uygulama olarak yapılmıştır. Öğrencilerden alınacak dönütler bu çalışmanın verilerine eklenecektir. Uygulama esnasında çekilen birkaç fotoğrafa aşağıdaki linkte yer verilmiştir:
https://johschool.com/statik/ea8f4839-b229-4060-9857-1d10abd04cc5tarih_okulu.pdf

3. BULGULAR VE YORUM

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Okunabilirlik, bir metnin hedef okuyucu tarafından ne düzeyde ve ne kadar kolaylıkla anlaşılabildiğini ifade etmektedir. Eğitim materyallerinin etkili olabilmesi, yalnızca içerik açısından değil, bu içeriğin öğrenciler tarafından ne derece kavranabildiğiyle de doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda, bir metnin yapısal özellikleri, sözcük uzunlukları, cümle karmaşıklığı ve dil düzeyi gibi unsurlar, metnin okunabilirlik düzeyini belirleyen temel etkenler arasında yer almaktadır.

Okunabilirlik kavramına yönelik ilk bilimsel girişim, 1928 yılında Vogel ve Washburne tarafından geliştirilen formül ile başlamıştır. Bu formül, metinlerdeki sözcük ve cümle yapısına dayalı nicel ölçütler aracılığıyla metinlerin zorluk

düzeyini belirlemeyi amaçlamıştır. Daha sonraki dönemlerde farklı disiplinlerden araştırmacılar, yaş grubu, ilgi düzeyi, bağlam gibi çeşitli değişkenleri de sürece dahil ederek yeni ve daha kapsamlı okunabilirlik formülleri geliştirmiştir.

Türkiye'de bu alandaki ilk sistematik çalışma, Ateşman (1997) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ateşman, Flesch'in İngilizce metinler için geliştirdiği formülü temel alarak Türkçenin yapısal özelliklerine uyarlamış ve okunabilirliği "okuyucunun bir metni ne kadar kolay ya da zor anladığını belirlemeye yönelik bir ölçüt" olarak tanımlamıştır. Ateşman'ın formülünde, metindeki ortalama cümle ve kelime uzunlukları temel alınarak, metnin anlaşılma düzeyi belirlenmektedir.

Ateşman Okunabilirlik Formülü

"X - 1 : Hece olarak ortalama kelime uzunluğu

X - 2 : Kelime olarak ortalama cümle uzunluğu

Okunabilirlik puanı = 198.825 - (40.175.[(X)] - 1) - (2.610.X – 2)"

Tablo 1. Ateşman'ın Okunabilirlik Formülünde Yer Alan Okunabilirlik Düzeyleri

Okunabilirlik Puanı	**Okunabilirlik Düzeyi**
90-100	Çok Kolay
70-89	Kolay
50-69	Orta Güçlükte
30-49	Zor
1-29	Çok Zor

Bu alanda geliştirilen ve yaygın olarak kullanılan bir diğer formül de Çetinkaya-Uzun tarafından oluşturulmuştur. Yine ortalama kelime ve cümle uzunlukları temel alınarak okunabilirlik düzeyi tespit edilmektedir. Ateşman'dan farklı olarak değerlendirmesinde eğitim düzeylerine yer vermiştir.

Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülü

OKU : Ortalama Kelime Uzunluğu

OCU : Ortalama Cümle Uzunluğu

OP : Okunabilirlik Puanı

OP : 118.823 - (25.987 × O.K.U) - (0.971 × O.C.U)"

Tablo 2. Çetinkaya-Uzun Formülünde Yer Alan Okunabilirlik Düzeyleri

Okunabilirlik Puanı	Okunabilirlik Düzeyi	Eğitim Düzeyi
0-34	Yetersiz Okuma Düzeyi	10,11 ve 12. Sınıf
35-50	Eğitsel Okuma Düzeyi	8 ve 9. Sınıf
51+	Bağımsız Okuma Düzeyi	5, 6 ve 7. Sınıf

Okunabilirlik düzeyi ile okuma süreci arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Çok karmaşık yapıda kurgulanmış metinler, öğrenciler için erişilmesi güç bir anlam alanı yaratmakta; bu da okuma motivasyonunu ve metinden alınacak eğitsel kazanımları olumsuz etkilemektedir. Öte yandan, aşırı derecede basitleştirilmiş metinler de öğrencinin ilgisini sürdürememekte ve bilişsel olarak yeterince uyarıcı olamamaktadır. Bu nedenle, eğitim materyallerinde yer alacak metinler yalnızca dilsel ve edebî nitelikleri açısından değil, hedef yaş grubu ve gelişim düzeyine uygunluğu açısından da değerlendirilmelidir.

Özellikle Türkçe ders kitaplarında kullanılan metinlerin, öğrencilerin dil gelişimini desteklemesi, okuma alışkanlığı kazandırması ve dört temel dil becerisinin kazandırılmasına hizmet etmesi için uygun bir okunabilirlik düzeyine sahip olması büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda okunabilirlik hem eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak hem de metnin işlevsel etkisini artırmak adına dikkate alınması gereken temel ölçütlerden biridir (Yavuz,2021).

Resim 1. Serçe Kuşu Şiiri

Necati Cumalı tarafından kaleme alınan "Serçe Kuşu" şiiri 10 mısra, 39 sözcük ve 89 heceden meydana gelmektedir. Şiir cümlelere ayrılmak istendiğinde anlamlı 9 cümle saptanmıştır. Ateşman'ın formülüne göre şiirin okunabilirlik puanı 95,83 olarak hesaplanmıştır ve "çok kolay" okunabilirlik düzeyine sahiptir. Ancak cümle sayısı olarak mısra sayısı kabul edildiğinde bu puan 96,96 şeklinde hesaplanmıştır ki bu sonuç yine "çok kolay" okunabilirlik düzeyine karşılık gelmektedir. Yine 9 cümle ile Çetinkaya-Uzun formülü uygulandığında okunabilirlik puanı 55,31 olarak hesaplanmıştır ve bağımsız okuma düzeyine karşılık gelmektedir. Ancak cümle sayısı 10 cümle kabul edilip hesaplandığında bu sonuç 55,73 puan olarak saptanmıştır.

Tablo 3. Serçe Kuşu Şiirinin Okunabilirlik Puanları

SERÇE KUŞU	ATEŞMAN OKUNABİLİRLİK FORMÜLÜ	ÇETİNKAYA-UZUN OKUNABİLİRLİK FORMÜLÜ
9 cümle, 39 sözcük ve 89 hece	95,83	55,31
10 cümle, 39 sözcük ve 89 hece	96,96	55,73

Bu çalışmada veriler her iki cümle sayısıyla da hesaplanmış ama 9 cümle ile hesaplanan okunabilirlik puanı esas alınmıştır.

Tablo 4. Serçe Kuşu Şiirinin Okunabilirlik Puanlarının Karşılık Geldiği Okunabilirlik Düzeyleri

SERÇE KUŞU OKUNABİLİRLİK PUANI	ATEŞMAN OKUNABİLİRLİK DÜZEYİ
96,96	Çok Kolay
SERÇE KUŞU OKUNABİLİRLİK PUANI	**ÇETİNKAYA-UZUN OKUNABİLİRLİK DÜZEYİ**
55,73	Bağımsız Okuma Düzeyi (5, 6 ve 7. Sınıf)

Tüm bu sonuçlar ışığında Necati Cumalı'nın "Serçe Kuşu" şiirinin belirlenen sınıf düzeyine uygun olduğu saptanmıştır.

3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Metinler, yalnızca dilsel ifadeler bütünü değil; aynı zamanda iletişimsel, kültürel ve pedagojik işlevler taşıyan anlam yapılandırmalarıdır. Bu bağlamda metinsellik, bir ifadenin metin olarak kabul edilebilmesi için taşıması gereken yapısal ve işlevsel nitelikler bütünüdür. Beaugrande ve Dressler'in (1981) ortaya koyduğu metinsellik kuramı, metinleri biçimsel yapıları kadar içerik ve bağlamla kurdukları ilişki açısından da değerlendirmektedir. Bu kuram doğrultusunda metinsellik ölçütleri iki ana başlık altında incelenmektedir: metin merkezli ölçütler (bağdaşıklık ve tutarlılık) ve kullanıcı merkezli ölçütler (amaçlılık, kabul

edilebilirlik, bilgisellik, durumsallık, metinlerarası ilişki) (İşeri, 2020). Seçilen "Serçe Kuşu" metni bu özellikler kapsamında ele alınmıştır.

Bağdaşıklık, metnin yüzey yapısıyla ilgilidir ve biçimsel bütünlüğün bir göstergesi olarak metnin anlamlı bir yapı oluşturmasını sağlar. Gönderimsel bağdaşıklık, metin içi ve dışı gönderimler, yakın-uzak ilişkiler ve ön-art yapı gibi alt bileşenlere ayrılır. Örneğin, bir özne zamirden önce verilmişse *art gönderim*, sonra yer alıyorsa *ön gönderim*den söz edilir. Metin dışı gönderimlerde ise bağlam dışı bir ögeye işaret edilir, ancak bu tür gönderimler yazılı metinlerde sınırlı kullanıma sahiptir. Uzak gönderim gibi ileri düzey yapıların etkili kullanımı bağlamsal bütünlüğü güçlendirse de okuyucudan yüksek düzeyde metinsellik farkındalığı bekler. Biçimsel bağdaşıklık, bağlaç kullanımı, eksilti ve değiştirim gibi yapılarla sağlanırken; sözcüksel bağdaşıklık, yineleme ve eşdizimlilik unsurlarıyla metin içi bütünlüğü destekler. Ayrıca eksiltili cümleler, anlatımda ekonomiklik sağlarken bağlamsal ilişkilendirmeyi zorunlu kılar.

Tutarlılık ise metnin kavramsal düzeyde mantıksal bir bütünlük taşımasını ifade eder. Bağdaşıklık biçimsel ilişkilere odaklanırken, tutarlılık içeriğin anlam ilişkilerini kapsar. Bu bağlamda anlamsal tutarlılık; neden-sonuç, karşıtlık, örnekleme, düzeltme ve motif bağlantısı gibi ilişkilerle kurulur. Kullanımsal tutarlılık ise metnin okurla kurduğu etkileşimin mantıksal boyutunu kapsar ve çoğu zaman mikro düzeydeki anlam ilişkilerinin makro yapıyla birleşmesini gerektirir.

Kullanıcı merkezli ölçütlerden biri olan amaçlılık, yazarın oluşturmak istediği anlamın okuyucuya açık ve etkili biçimde aktarılmasıyla ilgilidir. Burada *söz-eylem kuramı* (Austin & Searle) temel alınarak, iletinin hangi amaca hizmet ettiği belirlenir. Bu kurama göre söz-eylem türleri; düz söz, edim söz ve etki söz olarak sınıflandırılır. Bilgilendirici metinlerde (makale, haber vb.) düz sözler tercih

edilirken; deneme gibi metinlerde edim sözler, şiir gibi sanatsal türlerde ise etki sözler ön plandadır. Bu ayrım, Türkçe öğretiminde metin seçimi kadar metin türünün öğrencide yaratmak istediği etkiye göre değerlendirilmesi gerektiğini de gösterir.

Kabul edilebilirlik, metnin okuyucu tarafından anlamlı, inandırıcı ve amaca uygun bulunmasıdır. Grice'in iş birliği ilkeleri (nitelik, nicelik, önem ve tür-biçim) bu bağlamda değerlendirildiğinde, bir metnin anlaşılabilir, bilgilendirici ve yalın olması gerektiği vurgulanır. Özellikle bilgilendirici metinlerde çok anlamlılıktan kaçınılmalı; buna karşın sanatsal metinlerde çok anlamlılık bilinçli bir strateji olarak kullanılmalıdır.

Bilgisellik, metnin içerdiği bilgi yoğunluğunu ve bu bilginin metin düzeyinde nasıl organize edildiğini ifade eder. Başlık, alt başlıklar ve anahtar kavramlar metnin bilgisellik düzeyini doğrudan etkiler. Öğrencilerin konu merkezli okuma alışkanlıkları kazanmaları için metnin başlığı, yapısal organizasyonu ve içerik yoğunluğu dikkatle planlanmalıdır.

Durumsallık, metnin üretildiği ve alımlandığı bağlamla ilişkili olan ölçüttür. Öğrencinin yaş düzeyi, sosyal-kültürel arka planı, metne ayırabileceği zaman ve ilgisi gibi değişkenler bu ölçüt kapsamında değerlendirilir. Atasözleri, deyimler ve kalıplaşmış sözler, belirli bir kültürel bağlamın ürünü olarak durumsallığın dildeki izdüşümüdür.

Metinlerarası ilişki, bir metnin kendinden önceki ve sonraki metinlerle kurduğu anlam bağlantılarını ifade eder. Metinlerin bu ilişkiler aracılığıyla bilgiye katkı sunması, anlam evrenini genişletmesi ve okurda metinsel farkındalık oluşturması

beklenir. Öğrenciye okuduğu metnin tarihsel ve kültürel bağlamını kavratmak, bu tür ilişkilerin farkına varmasını sağlayacaktır.

Tablo 5. Serçe Kuşu Şiirinin Metin Merkezli Ölçütlerce Uygunluğu

		Serçe Kuşu
Metin Merkezli Ölçütler	Şiir metni gönderimsel bağdaşıklık taşımaktadır.	✓
	Şiir metni değiştirmeye dayalı bağdaşıklık taşımaktadır.	X
	Şiir metni bağlaçlara dayalı bağdaşıklık taşımaktadır.	X
	Şiir metni eksiltiye dayalı bağdaşıklık taşımaktadır.	X
	Şiir metni yinelemeye dayalı bağdaşıklık taşımaktadır.	✓
	Şiir metni eşdizimliliğe dayalı bağdaşıklık taşımaktadır.	✓
	Şiir metni konu birliği/süreliliği taşımaktadır.	✓
	Şiir metni başlık ve içerik açısından uyumludur.	✓
	Şiir metni paragraflar/bölümler arası uyum taşımaktadır.	✓

Tablo 6. Serçe Kuşu Şiirinin Okur Merkezli Ölçütlerce Uygunluğu

		Serçe Kuşu
Okur Merkezli Ölçütler	Şiir metni amaçlılık ilkesine uygundur.	✓
	Şiir metni kabul edilebilirlik ilkesine uygundur.	✓
	Şiir metni bilgisellik ilkesine uygundur. (Öğrenci açısından yeni bilgi sunmaktadır.)	X
	Şiir metni belirgin bir ileti taşımaktadır.	✓
	Şiir metninin iletisi öğrencilerin artalan bilgileri bakımından anlaşılırdır.	✓
	Şiir metninde sınıf düzeyine uygun dil kullanılmıştır.	✓
	Şiir metni, okunabilirlik ilkelerine göre tam iletişim kurulabilir özelliktedir.	✓

Tablo 7. Serçe Kuşu Şiirinin Diğer Ölçütlerce Uygunluğu

		Serçe Kuşu
Diğer Ölçütler	Şiir metni yazım ve noktalama açısından uygundur.	✓
	Şiir metni öğrencinin ilgisini çekebilecek özelliktedir.	✓

	Şiir metni Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygundur.	✓
	Şiir metni Milli, kültürel ve ahlaki değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlara yer verilmemiştir.	✓
	Şiir metni Türkçe programında belirtilen kazanımları edindirecek özellikleri taşımaktadır.	✓
	Şiir metni görsel ögelerle desteklenmiştir.	✓
	Şiir metni Türk toplumunun kültürünü yansıtan özellikler göstermektedir.	✓

3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli çoklu bileşenlere sahip olmasına karşın eğitimi bir bütün olarak ele almaktadır. Geçmişin köklü değerlerinden beslenen eğitim, bireyin ve toplumun geleceğini inşa eden bir yön taşımaktadır. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, millî ve manevi değerlerle şekillenen bir değerler dizgesiyle birlikte, çağın gerektirdiği maddi ve entelektüel gelişmeleri de göz önünde bulundurarak tasarlanmıştır. Bu model, öğretim programlarının temel yaklaşımlarını, öğrencide hedeflenen nitelikleri, "Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi"ni ve "Beceriler Çerçevesi"ni kapsayan kapsamlı ve sistematik bir bütüncül eğitim anlayışı sunmaktadır.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, Türk milletinin köklü medeniyet mirasını esas alarak, bireyleri sadece bilgiyle değil; ahlaki değerlere, toplumsal sorumluluğa ve estetik duyarlılığa sahip bireyler olarak yetiştirmeyi hedefleyen bütüncül bir eğitim yaklaşımı sunar. Model, adalet, iyilik, doğruluk ve hikmet gibi temel değerler etrafında şekillenirken; eleştirel düşünen, çözüm odaklı ve aktif yurttaşlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Eğitim, bu çerçevede yalnızca bireysel bir hak değil, aynı zamanda toplumsal gelişimin anahtarı olarak tanımlanmakta; fırsat eşitliği ve adaletin sağlanması yönünde politikalarla desteklenmektedir. Öğrencilerin farklı kimlik, inanç ve sosyoekonomik koşullarına duyarlı bir yapıya sahip olan model, öğrenme sürecinde eşit erişim imkânlarını temel alır. Bilgi

edinmenin yanında, bu bilgiyi sorumlulukla kullanma bilinci vurgulanır. Dilin düşünceyi şekillendirme ve kültürel mirası taşıma işlevi nedeniyle Türkçenin öğretimi merkezi bir unsur olarak yer alır. Öğretim programları ise bireysel farklılıkları gözeterek bilgi, beceri, eğilim ve değerleri dengeleyen esnek ve sürekli güncellenebilir yapılar olarak tasarlanmıştır.

Öğretim programları, Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun belirlediği çerçevede hazırlanmıştır. Okul öncesinden ortaöğretime kadar tüm kademelerde birbirini tamamlayan yapılar olarak tasarlanan bu programlar, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun şekilde mesleki yaşama, yükseköğretime ve toplumsal hayata hazırlanmasını hedeflemekte ve Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi ile uyum içinde yürütülmektedir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, eğitim sisteminin merkezine hem yetkin hem de erdemli birey yetiştirme hedefini yerleştirir. Model, bireyi sadece bilgiyle donatmakla kalmayıp; ahlaki değerlerle, estetik duyarlılıkla ve toplumsal sorumlulukla bütünleştiren bir yaklaşım benimser. Bu anlayış, dört temel kavramsal çerçeve üzerine kuruludur:

- Ontolojik bütünlük, insanın ruh ve beden dengesi içinde gelişmesini,
- Epistemolojik bütünlük, bilgiyi anlamlı ve etik biçimde kullanma becerisini,
- Zamansal bütünlük, bireyin tarihsel ve kültürel bağlamla bağ kurmasını,
- Aksiyolojik olgunluk ise, ahlaki bilinç ile estetik bakışın birleşmesini ifade eder.

Modelin öğrenci profili, bireyin çok yönlü gelişimini temel alan bir yapı ile oluşturulmuştur. Bu yapı, ahlaklı, bilge, cesaretli, estetik duyarlılığa sahip, iradeli, merhametli, sağlıklı, sorgulayıcı, üretken ve vatansever olmak üzere on temel karakter özelliği etrafında şekillenir. Her bir özellik, ilgili davranış göstergeleriyle somutlaştırılmıştır:

- Ahlaklı birey, adil, dürüst, güvenilir ve toplumsal değerlere saygılıdır.

- Bilge birey, bağımsız düşünen, bilgiyi paylaşan ve estetik farkındalığa sahip biridir.
- Cesaretli birey, risk alabilen, liderlik sergileyen ve duygularını yönetebilen kişidir.
- Estetik birey, güzellikleri takdir eden, zarif ve ölçülüdür.
- İradeli birey, kararlı, tutarlı ve öz güven sahibidir.
- Merhametli birey, şefkatli, yardımsever ve affedicidir.
- Sağlıklı birey, bedensel ve ruhsal sağlığına dikkat eden ve zararlı alışkanlıklardan uzak durandır.
- Sorgulayıcı birey, araştıran, eleştirel düşünen ve iş birliğine açık bireydir.
- Üretken birey, hayalleri ve hedefleri olan, çalışkan, yaratıcı ve öğrenmeye isteklidir.
- Vatansever birey ise, milli değerlere bağlı, devlet bilincine sahip ve vatandaşlık sorumluluklarını yerine getiren kişidir.

Bu özelliklerin tümü, öğrencinin bireysel potansiyelini gerçekleştirmesine, topluma anlamlı katkı sunmasına ve medeniyet inşasında aktif rol üstlenmesine zemin hazırlar. Öğrenci profilinin yapılandırılmasında Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi temel alınmış; bireyin yalnızca bilgiyle değil, değerlerle yoğrulmuş bir bilinçle yetişmesi amaçlanmıştır.

Bütüncül eğitim yaklaşımı, insanın çok boyutlu doğasına uygun olarak zihinsel, duygusal, sosyal, fiziksel ve ahlaki gelişimini bir arada desteklemeyi amaçlayan kapsayıcı bir eğitim anlayışıdır. Bu yaklaşım, bireyin yalnızca kendini değil, tüm varlığı anlamlandırmasına ve yaşamı değer temelli bir bütünlük içinde kavramasına zemin hazırlar. Alan yazınında yapılan incelemelere göre bütüncül eğitimin temel unsurları; okul dışı öğrenme ortamlarının dahil edilmesi, disiplinler arası ve gerektiğinde disiplinler üstü/ötesi yaklaşımların benimsenmesi, bireysel farklılıklara göre öğretimin düzenlenmesi ve tüm paydaşların aktif katılımıyla

sürecin yürütülmesidir. Bu tür bir yaklaşım, öğrenci profilinden başlayarak öğretim yöntemlerine, ölçme değerlendirme stratejilerine ve içerik yapılandırmasına kadar tüm eğitim araçları arasında sistematik bir bütünlük kurulmasını gerekli kılar.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, işte bu ilkelere dayalı olarak bireyin her yönüyle gelişimini esas alan kapsamlı ve özgün bir eğitim modeli olarak tasarlanmıştır. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, insanı merkeze alan ve onun çok yönlü gelişimini esas alan bir eğitim anlayışı sunar. Model, bireyin zihinsel, duygusal, sosyal, fiziksel ve manevi boyutlarını bir bütün olarak ele alarak; karakter gelişimini, potansiyelini gerçekleştirmesini ve toplumla ahlaki-akılcı bir uyum kurmasını hedeflemektedir. Bu kapsamda bireylerin kendilerini tanıyıp geliştirebileceği, ilgi ve yeteneklerine göre şekillenen esnek ve hak temelli öğrenme ortamları teşvik edilir. Modelin temel amacı olan çok yönlü birey gelişimi; öğretim programlarından sosyal etkinliklere, dijital altyapıdan öğretmen eğitimi ve destekleyici projelere kadar birçok bileşenin eşgüdüm içinde çalışmasını gerekli kılmaktadır.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, bireyin bütüncül gelişimini esas alan ve yetkinlik ile erdem kavramlarını merkezine alan yeni nesil bir eğitim yaklaşımı sunmaktadır. Bu modelde birey, zihinsel, duygusal, bedensel ve ahlaki yönleriyle ele alınmakta; metin temelli eğitim süreci, öğrencinin karakterini, düşünsel derinliğini ve estetik duyarlılığını geliştirmeye yönelik olarak yapılandırılmaktadır.

Modelin sunduğu yaklaşımda yer alan ontolojik bütünlük, bireyin ruh–beden dengesine odaklanırken; epistemolojik bütünlük, bilginin eleştirel ve etik biçimde kullanılmasını öne çıkarır. Zamansal bütünlük, bireyin tarihsel-kültürel kimliğini tanımasına olanak sağlarken; aksiyolojik olgunluk, bireyin değer merkezli ve

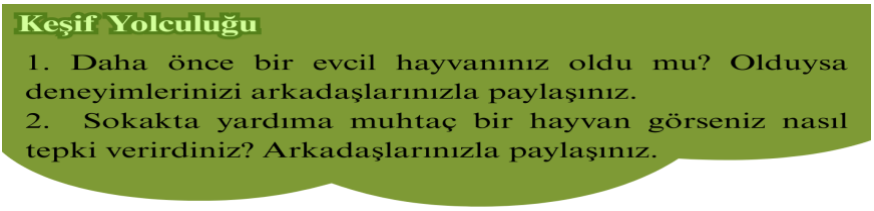
sorumlu bir birey olmasını amaçlar. Bu bütünlükler doğrultusunda geliştirilen öğrenci profili, metinlerin içerik ve dil düzeyiyle doğrudan ilişkilidir.

Bu bağlamda, ders kitaplarında yer alacak metinlerin, yalnızca edebî niteliklere sahip olması yeterli değildir. Aynı zamanda öğrencinin yaş, gelişim düzeyi, kültürel arka planı ve dil becerileriyle uyumlu; metinsellik ölçütlerini taşıyan, anlamlı, açık, etkili ve işlevsel metinler olması gerekmektedir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin "yetkin ve erdemli birey" hedefiyle uyumlu olarak, ders kitaplarında yer verilen metinlerin bu bütüncül yaklaşımı desteklemesi elzemdir. Metinlerin biçimsel yapısı kadar içeriksel niteliği de öğrencinin okuryazarlık becerilerinin gelişimiyle doğrudan ilişkilidir.

Resim 2. Yetkin ve Erdemli İnsan

Tüm bu bilgiler ışığında "Serçe Kuşu" şiiri için hazırlanan keşif soruları ve etkinlikler 2024 TDÖP ışığında incelenmiştir.

Resim 3. Serçe Kuşu Şiir Metni Keşif Soruları

"Serçe Kuşu" adlı şiir metni 5. sınıf Türkçe Ders Kitabı içerisinde yer alan 3. tema olan "Duygularımı Tanıyorum" temasına uygun düzenlenmiştir. Keşif soruları öğrencilerin zihinsel, sosyal, duygusal, duyuşsal, fiziksel ve ahlaki gelişimlerini bir bütün olarak ele alan "*bütüncül eğitim yaklaşımı*" doğrultusunda hazırlanmıştır. Bu sorular, müfredatta tanımlanan öğrenme çıktıları ve süreç bileşenlerini dikkate alarak geliştirilmiştir. Ayrıca, öğrencilerin gelişimsel özelliklerine uygun, geçerli, güvenilir ve kullanışlı ölçme ve değerlendirme araçları kullanılarak oluşturulmuştur. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli çerçevesinde 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki keşif soruları, öğrencilere eleştirel düşünme, problem çözme ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen bir yaklaşımı da temele almaktadır. Bu bağlamda, sorular, öğrencilerin aktif katılımını teşvik ederek daha etkili bir öğrenme deneyimi sağlamayı amaçlar. Bu sorular öğrenme sürecini destekleme, merak uyandırma, bağlantılar kurma ve yaratıcılığı geliştirme gibi alanlara hizmet etmektedir.

Eğitimde etkili bir öğretim süreci, belirli öğretim stratejilerinin bilinçli bir şekilde planlanmasını ve uygulanmasını gerektirmektedir. Öğretim stratejileri, eğitim hedeflerine ulaşılması için kullanılan yöntem ve tekniklerin genel bir planını ifade etmektedir. Öğretim stratejileri, öğretim içeriğinin organize edilmesi, sunulması ve öğrenciye aktarılması sürecine rehberlik eden genel prensiplerdir (Demirel,

2020). Stratejiler belirli bir öğretim hedefini gerçekleştirmek için öğrenme sürecinin organize edilmesindeki yol göstericilerdir.

Stratejiler, öğretim yöntemlerinden farklı olarak daha geneldir ve öğretim hedeflerine ulaşılmasını destekleyen kapsamı belirlemektedir. Davranışçı yaklaşım, öğrenmenin pek çok durumda dış uyarıcılarla ve bu uyarıcılara verilen tepkilerle şekillendiğini savunur. Sunuş stratejisi de davranışçı yaklaşımı destekleyen bir uygulama olarak öne çıkar. Bilişsel yaklaşım, öğrencilerin bilgiyi işleme süreçlerine odaklanır. Bu yaklaşıma göre, öğretim stratejileri, öğrencinin zihinsel yapısını ve ön bilgilerini dikkate alarak tasarlanmalıdır. Yapılandırmacı yaklaşıma göre ise öğrenme, bireyin kendi bilgi yapısını oluşturmasıyla gerçekleşir ve bu yaklaşım, buluş ve araştırma stratejilerini ön plana çıkarmaktadır.

Sunuş stratejisi öğretmen merkezli bir yaklaşımı temsil etmektedir ve öğrencilerin bilgiye doğrudan ulaşmasını sağlar. Eğer keşif yolculuğu soruları metinle ilgili bilgileri doğrudan bulmayı hedefliyorsa ve öğrenciden bilgiyi yorumlamadan, direkt aktarmasını istiyorsa bu sorular sunuş stratejisi temeline dayanmaktadır. Örneğin “Metinde asıl anlatılmak istenen nedir?” sorusu sunuş stratejisiyle ilişkilendirilmektedir.

Buluş stratejisinde ise öğrencinin keşfetmesi söz konusudur. Bu stratejide öğrenci bilgiye aktif bir şekilde ulaşmalıdır. Öğrencilerin problem çözme becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Keşif yolculuğu sorularında öğrencilerden metni inceleyerek bazı sonuçlara ulaşmaları yahut metindeki kavramlar arasında bağlantı kurmaları isteniyorsa bu sorular buluş stratejisi temeline dayanmaktadır. Öğrencilerin metindeki ipuçlarını kullanarak bilgiyi yapılandırmaları hedeflenmektedir. Analiz, sentez ve değerlendirme düzeyinde sorularla öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesini teşvik eden bir stratejidir.

Araştırma-inceleme stratejisinde öğrenci aktifliği üst düzeydedir. Bu stratejide öğrencilerin problem çözme ve bilimsel düşünme becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Keşif yolculuğu soruları metni ya da belirlenen durumu derinlemesine analiz etmeyi gerektiriyorsa, metin dışındaki bilgi kaynaklarından yararlanarak bir çözüm üretmeyi hedefliyorsa bu sorular araştırma-inceleme stratejisiyle ilişkilidir. Bu strateji öğrencilerin sorgulama ve araştırma becerilerini ön plana çıkarmaktadır. Bu doğrultuda keşif yolculuğu sorularının araştırma-inceleme stratejisine hizmet ettiği görülmektedir. Keşif yolculuğu sorularının cevaplanmasından sonra metne ait görseller ve metnin başlığı öğrencilere inceletilir. Bu aşama "*T.O.5.4. Okuyacağı metnin içeriğine yönelik tahminde bulunabilme*" öğrenme çıktısına hizmet etmektedir. Bu kısımda öğrencilerin metne dair ipuçlarını saptamaları gerekir. Öğrenci bu noktada gözlemlerine dayanarak tahminde bulunur (KB2.11). Bu durum ayrıca kavramsal becerilerden çözümleme becerisine de karşılık gelmektedir (KB2.4). Ardından metin bir defa öğretmen tarafından okunur (*T.O.5.2. Sesli ve sessiz okurken akıcı okuma unsurlarını yönetebilme*) ve öğrencilere bu sırada metinde bilmedikleri kelimelerin altı çizdirilir (*T.O.5.5. Metinde geçen anlamını bilmediği söz varlığı unsurlarının anlamını tahmin edebilme*). Bu noktada öğrencinin anlamını bilmediği kelimeleri tespit etmesi de çözümleme becerisi ile ilişkilidir (KB2.4). Daha sonrasında şiir metni sınıfta birkaç öğrenci tarafından okunur. Ardından hazırlanan etkinliklerin yapılışına geçilir.

Serçe Kuşu şiiri için hazırlanan ilk etkinlik bir söz varlığı etkinliğidir. Öğrencilerden metne ait bilmedikleri kelimeleri tespit etmeleri beklenmektedir. Öğrencilerin bilmedikleri kelimeleri etkinlikte verilen alana yazmaları gerekmektedir. Ardından öğrenciler metinden hareketle kelimelerin anlamını tahmin etmeliler ve TDK Sözlük'ten kelimelerin anlamlarını teyit etmelidirler. Tahminleriyle kelimelerin sözlük anlamlarını karşılaştırarak etkinliğin amacına ulaşması beklenmektedir. Bu etkinlik "*T.O.5.5. Metinde geçen anlamını bilmediği söz varlığı unsurlarının*

anlamını tahmin edebilme" öğrenme çıktısıyla ilişkilidir. Öğrenci önce bilmediği kelimeleri tespit eder (KB2.14), ardından bilmediği kelimelerin anlamının metinden hareketle tahmin eder (KB2.11) ve en sonunda TDK Sözlük'ten kelimelerin anlamlarına bakarak tahminleriyle karşılaştırır. Burada öğrencinin bilgiyi yapılandırma becerisini kazanması beklenmektedir (KB2.13).

2. Etkinlik metnin anlaşılmasına ve yeniden yorumlanmasına hizmet eden bir etkinliktir. Bu etkinlikte şiire yönelik 5 adet soru yer almaktadır. Bu etkinliğin yapılabilmesi için önce metnin yüzey anlamının ve derin anlamının kavranması gerekmektedir çünkü bu soruların cevaplanması için metnin anlaşılmış olması beklenmektedir. "*T.O.5.6. Metnin yüzey anlamını belirleyebilme*" öğrenme çıktısıyla önce öğrencinin metne ait (görseller, başlık gibi...) unsurlarla ipuçlarını bulması ve bu ipuçlarıyla ön bilgileri arasında bağ kurarak metnin konusuna ulaşması beklenir. Ardından metnin yardımcı düşüncelerinin belirlenmesi, metinden sonuç çıkarma gibi metnin derin anlamını belirlemeye yönelik basit ve üst düzey çıkarımlar yapmaları beklenmektedir (*T.O.5.8. Metnin derin anlamını belirlemeye yönelik basit çıkarımlar yapabilme* ve *T.O.5.9. Metnin derin anlamını belirlemeye yönelik üst düzey çıkarımlar yapabilme*). Tüm bu çıkarımlar sonucunda iyice anlaşılan metin hakkındaki soruların yanıtlanması gerekmektedir. Bu etkinlik "*T.O.5.13. Metni yorumlayabilme*" öğrenme çıktısına hizmet etmektedir. Öğrenci bu sorularla farklı bakış açıları edinebilir, kendi bakış açısıyla durumları yeniden yorumlayabilir. Sonuç olarak sosyal farkındalık becerilerinin gelişimine katkı sağlanır (SDB2.3).

Serçe Kuşu şiiri "Duygularımı Tanıyorum" temasında yer alan bir şiir olduğundan ve içerik bakımından duyguların işlenmesine el verdiğinden 3. Etkinlik metindeki olumlu ve olumsuz duyguların tespit edilmesine yönelik bir etkinliktir. Öğrencilerden metinde yer alan duyguları tespit etmeleri istenir. Ardından bu duyguların zıt duygularını da yazmaları beklenir. Böylelikle öğrenciler metin içinde

yer alan olumlu ve olumsuz duyguları saptayarak karşılaştırma (KB2.7) yapabilmelidirler (*T.O.5.10. Metin içi karşılaştırma yapabilme*).

4. Etkinlik bir konuşma etkinliğidir. 10 adet duygunun yer aldığı etkinlikte öğretmen öğrencilere bir olay sunar. Ardından 10 öğrenci seçilir ve öğrencilere farklı duygular atanır. Her öğrenci belirlenen olay karşısında kendi duygusuna uygun olarak (*T.K.5.5. Konuşmasında uygun tepki verebilme*) doğaçlama bir canlandırma yapmalıdırlar. Bu olay doğrultusunda verilecek tepkiler öğrencilerin ön bilgilerinden yararlanarak verilir (*T.K.5.4. Konuşmasında ön bilgilerinden yararlanabilme*). Tepkiler doğaçlama gelişeceğinden bu etkinlik bir hazırlıksız konuşma etkinliğidir. Konuşma esnasında öğrencilerin vurgu ve tonlamalara dikkat etmesi beklenmektedir (*T.K.5.8. Hazırlıksız konuşma yapabilme* ve *T.K.5.9. Konuşmasında sesini uygun şekilde kullanabilme*). Duyguların iyi ifade edilmesi için etkili bir konuşma yapılmalıdır. Etkili konuşma için şu öğrenme çıktıları işe koşulmaktadır:

- *T.K.5.22. Konuşmasını zenginleştirecek biçimde söz varlığını kullanabilme*
- *T.K.5.23. Konuşmasında açık ve örtük ifadeleri kullanabilme*
- *T.K..24. Uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanabilme*
- *T.K.5.25. Konuşmasında beden dilini ve mekânı etkili kullanabilme*

5. Etkinlik de bir konuşma etkinliğidir. Bu etkinlikte bir yönerge yer almaktadır. Öğrencilerden hayalî bir telefon konuşması yapmaları istenmektedir ve yönerge doğrultusunda etkinlik gerçekleştirilmelidir. Öğrencilerden farklı karakter ve olay örgülerini farklı açılardan ele almaları beklenmektedir (*T.K.5.7. Yaratıcı konuşma yapabilme*). Hazırlıksız konuşma etkinliği olan bu etkinlikte öğrencilerin duygularını doğru yansıtabilmesi için seslerini, jest ve mimiklerini, beden dillerini doğru ve etkili kullanmaları gerekmektedir (*T.K.5.8. Hazırlıksız konuşma yapabilme* ve *T.K.5.9. Konuşmasında sesini uygun şekilde kullanabilme*). Yine bu etkinlik kapsamında kazandırılması istenen öğrenme çıktıları şu şekildedir:

•*T.K.5.22. / T.K.6.22. / T.K.7.22. / T.K.8.22. Konuşmasını zenginleştirecek biçimde söz varlığını kullanabilme*

•*T.K.5.23. / T.K.6.23. / T.K.7.23. / T.K.8.23. Konuşmasında açık ve örtük ifadeleri kullanabilme*

•*T.K.5.24. / T.K.6.24. / T.K.7.24. / T.K.8.24. Uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanabilme*

•*T.K.5.25. / T.K.6.25. / T.K.7.25. / T.K.8.25. Konuşmasında beden dilini ve mekânı etkili kullanabilme*

Verilen yönergelerle etkinliğe sınıfça katılım gerçekleşmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda etkinliğin gerçekleştirildiği öğrencilerin beyin fırtınası esnasında sözlü olarak tartışmaya katılmaları teşvik edilmelidir. Bu süreçte hayalî telefon görüşmesi gerçekleştiren öğrenciye dönüt niteliğinde eleştiriler sunulabilir (*T.K.5.17. Sözlü olarak tartışmaya katılabilme* ve *T.K.5.18. Eleştirisini sözlü olarak ifade edebilme*).

6.Etkinlik bir dinleme/izleme etkinliğidir. Bu etkinlikte Karagöz ve Hacivat'ın "Serçe Kuşu" şiirine dair diyalogları dinletilir.

Etkinlikte yer alan QR kod ile içeriğe ulaşılarak öğrencilere sunulur. Öğrenciler metni dinler. Metinde "Serçe Kuşu" şiirinden hareketle şiir türünün anlam yoğunluğu vurgulanır. Bu doğrultuda da öğrencilerden şiir ve düzyazı arasındaki farkları tespit etmeleri beklenir. Metinlerin tür bakımından sınıflandırılmasının kavratılması "T.D.5.11. Dinlediğindeki/izlediğindeki unsurları sınıflandırabilme" öğrenme çıktısına hizmet etmektedir. Bu etkinlikte yer alan QR kodu ile öğrenciler metni hem dinleyebilir hem de izleyebilir. Hem sesli hem de görsel unsurların yer aldığı etkinlikte öğrencinin metinde anlatılmak isteneni güçlü etkileşim sayesinde tespit etmesi beklenir. Bu durum da "T.D.5.20. Çoklu ortam ögelerine yönelik çözümleme yapabilme" öğrenme çıktısına hizmet etmektedir.

Serçe Kuşu şiiri için hazırlanan 7. Etkinlik yazma becerisinin geliştirilmesine hizmet eden bir etkinliktir. Bu etkinlikte öğrenciye baykuş ve serçelerin yer aldığı görseller sunulmaktadır. Öğrenciden bu görsellerden yola çıkarak bir metin yazması beklenmektedir. Bu görseller hayvanlardan oluştuğu için metin oluşturulurken öğrenciden kişileştirme, konuşturma gibi söz sanatlarına yer vermesi beklenmektedir (T.Y.5.19. Yazısında açık ve örtük ifade etmeye yönelik yapıları kullanabilme). Öğrenciden yazmaya başlamadan önce yazısını planlaması beklenmektedir. Yazılarında hayal gücüyle ön bilgilerini pekiştirmesi ve yapılandırılmış yeni bir ürün ortaya koyması istenir (T.Y.5.5. Yazılı etkileşiminde uygun tepki verebilme ve T.Y.5.7. Yaratıcı yazı yazabilme).

Serçe Kuşu şiiri 8. Etkinlik de bir yazma etkinliğidir. Burada öğrencilere seçebilecekleri kelimeler verilmiştir ve bu kelimelerden seçim yaparak bir şiir yazmaları istenmiştir (T.Y.5.2. Yazma strateji, yöntem ve tekniklerine yönelik seçimlerini yönetebilme). Öğrenci kavram havuzundan kelimeleri seçerek bir şiir yazmalıdır ve bu şiirine uygun başlık belirlemelidir. Bu etkinlikte işe koşulan diğer öğrenme çıktıları da şu şekilde sıralanabilir:

- *T.Y.5.17. Yazısında düşünceyi geliştirme yollarını kullanabilme*
- *T.Y.5.18. Yazısını zenginleştirecek biçimde söz varlığını kullanabilme*
- *T.Y.5.20. Uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanabilme*
- *T.Y.5.21. Yazım kuralları ve noktalama işaretlerini uygulayabilme*

Arka arkaya gelen bu yazma etkinlikleri ile öğrencilerin şiir ve düzyazıyı ayırt edebilmesi ve bunu uygulamaları sağlanır. Şiir metni için hazırlanan etkinlikler dört temel dil becerisine de hizmet ederek hem metnin kavranmasını hem de kazandırılmak istenen öğrenme çıktılarının kazandırılmasını sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Süreç sonunda öğrencilerin hedef öğrenme çıktılarını kazanmış olması beklenmektedir.

Bahsi geçen şiir metni ve etkinlikler aşağıda yer almaktadır. QR bağlantısı ile erişilebilmektedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan esaslar doğrultusunda 5. sınıf Türkçe dersi için seçilecek şiir metinlerinin taşıması gereken nitelikleri ve bu metinlere yönelik geliştirilecek etkinliklerin pedagojik uygunluğunu incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada örnek olarak Necati Cumalı'nın "Serçe Kuşu" şiiri seçilmiş ve bu şiir hem okunabilirlik düzeyi hem de metinsellik ölçütleri açısından analiz edilmiştir. Ayrıca şiire yönelik dört temel dil becerisini (dinleme, konuşma, okuma, yazma) destekleyen etkinlik önerileri geliştirilmiştir.

Araştırmanın kuramsal temeli, metinsellik ölçütleri ve okunabilirlik kavramlarına dayandırılmıştır. Metinsellik ölçütleri Beaugrande ve Dressler'in (1981) yedi boyutlu kuramı temelinde ele alınmış; metin merkezli ölçütler (bağdaşıklık ve tutarlılık) ile kullanıcı merkezli ölçütler (amaçlılık, kabul edilebilirlik, bilgisellik, durumsallık, metinlerarasılık) detaylandırılmıştır (İşeri, 2020). Okunabilirlik ise metinlerin hedef okuyucu tarafından ne ölçüde anlaşılabildiğini belirlemeye yönelik sayısal bir göstergedir. Bu doğrultuda, Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun (2010) tarafından geliştirilen okunabilirlik formülleri kullanılarak "Serçe Kuşu" şiirinin okunabilirlik puanları hesaplanmıştır.

Çalışmada, "Serçe Kuşu" şiirinin hem Ateşman hem de Çetinkaya-Uzun formülüne göre 5. sınıf öğrencileri için uygun düzeyde bir okunabilirlik sergilediği belirlenmiştir. Metinsellik ölçütleri açısından yapılan değerlendirmelerde ise şiirin özellikle bağdaşıklık, amaçlılık, kabul edilebilirlik ve durumsallık gibi ölçütleri

karşıladığı; ancak sınırlı yapısal uzunluğu nedeniyle bilgisellik ölçütü açısından sınırlı içerik sunduğu ifade edilmiştir.

Çalışmada yer alan etkinlik önerileri, 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda belirlenen öğrenme çıktılarıyla uyumlu olacak şekilde yapılandırılmıştır. Bu etkinlikler; keşif yolculuğu soruları, söz varlığı çalışmaları, duygulara dayalı karşılaştırmalar, yaratıcı konuşma çalışmaları ve metinle ilişkili doğaçlama etkinlikler gibi çeşitli stratejilerle öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimini destekleyecek biçimde tasarlanmıştır. Ayrıca Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin bütüncül eğitim anlayışı ve "erdemli ve yetkin birey" yetiştirme hedefi doğrultusunda bireysel farklılıkları gözeten bir yaklaşım benimsenmiştir.

Bu çalışma, Türkçe öğretiminde metin temelli yaklaşımın niteliğini artırmaya, şiir gibi edebî metin türlerinin öğretimsel potansiyelini daha işlevsel hale getirmeye ve öğrencilerin estetik duyarlılığını geliştirici etkinlikler yoluyla bütüncül dil becerisi kazanımını desteklemeye yönelik alana önemli bir katkı sunması için hazırlanmıştır. Türkçe dersinde kullanılacak metinlerin seçiminde yalnızca içerik ve tür özelliklerinin değil, aynı zamanda okunabilirlik düzeyi ve metinsellik özellikleri bakımından da titizlikle değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. "Serçe Kuşu" şiiri üzerinde yapılan çalışma; kısa, sade ve anlamca yoğun şiirlerin, uygun pedagojik araçlar ve stratejik etkinliklerle desteklenmesi halinde etkili bir öğretim materyaline dönüşebileceğini göstermektedir.

Ayrıca 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın sunduğu bütüncül yaklaşım, seçilecek metinlerin yalnızca bilişsel kazanımları değil; aynı zamanda duygusal, sosyal ve değer temelli gelişimleri de desteklemesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, şiir gibi sanatsal metinler, öğrencinin estetik duyarlılığını, düşünsel derinliğini ve ifade yeteneğini geliştirmede güçlü araçlar arasında yer almaktadır. Araştırmanın bulguları, öğretmenlerin ders kitaplarında yer alan metinleri değerlendirirken sadece programda belirtilen kazanımlarla yetinmemeleri, aynı zamanda metinlerin yapı, anlam ve bağlam ilişkilerini de dikkate almaları

gerektiğini göstermektedir. Etkinlik önerilerinin ise öğrenme çıktılarıyla birebir örtüşmesi, öğrencilerin dört temel dil becerisini dengeli biçimde geliştirmesi açısından kritik bir öneme sahiptir.

Bu çalışma Türkçe derslerinde şiir türüne dayalı etkinliklerin sadece geleneksel yaklaşımlarla değil, çağdaş eğitim ilkeleriyle ve öğrenci merkezli pedagojik yaklaşımlarla yapılandırılması gerektiğini ortaya koymuş; örnek bir uygulama ile bu yaklaşımın nasıl gerçekleştirilebileceğini göstermiştir. 5. sınıf Türkçe dersi kapsamında kullanılacak şiir metinlerinin okunabilirlik ve metinsellik ölçütleri açısından değerlendirilmesinin, öğretim sürecine katkı sunabileceğini ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular doğrultusunda, öğretmenlere, ders materyali geliştiricilere ve araştırmacılara yönelik olarak aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

1. Ders kitaplarında yer alacak şiir ve diğer edebî metinlerin belirlenmesinde, metinsellik ölçütleri (bağdaşıklık, tutarlılık, amaçlılık vb.) ve okunabilirlik düzeyine ilişkin sayısal veriler mutlaka dikkate alınmalıdır. Bu yaklaşım, metinlerin hem dilsel hem pedagojik işlevselliğini artıracaktır.
2. Şiir gibi edebî yoğunluğu yüksek, sözcük ekonomisi içeren türler için klasik okunabilirlik formülleri sınırlı olabilir. Bu nedenle, şiir metinlerinin kendine özgü yapısı göz önünde bulundurularak tür temelli okunabilirlik analizlerine yönelik yeni modeller geliştirilmesi önerilmektedir.
3. Şiir metinlerine yönelik hazırlanan etkinliklerin yalnızca anlamı sorgulayıcı değil, aynı zamanda yaratıcı düşünme, duygusal farkındalık ve estetik algı gibi alanları da destekleyici nitelikte olması gerekmektedir. Bu bağlamda, yapılandırılmış drama, yaratıcı yazma, görsel okuma ve edimsel söz üretimi gibi çoklu yaklaşımlar kullanılabilir.
4. Öğretmenlerin şiir ve diğer metinleri analiz edebilme becerilerinin geliştirilmesi için hizmet içi eğitimlerde metinsellik ölçütleri ve

okunabilirlik uygulamalarına dair somut ve uygulamalı içeriklere yer verilmelidir.

5. 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın dayandığı Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli doğrultusunda, dil becerilerinin yanında sosyal-duygusal öğrenme, değer eğitimi, estetik gelişim ve kültürel aktarım gibi alanları da destekleyen metin ve etkinlikler geliştirilmelidir.
6. Şiir metinlerinin görsel sanatlar, müzik ve sosyal bilgiler gibi derslerle ilişkilendirilmesi, disiplinler arası etkileşimi artıracak ve öğrencinin çok yönlü gelişimini destekleyecektir.
7. Etkinlik önerileri, öğrencilerin aktif katılımını sağlayacak, onları düşünmeye ve üretmeye yönlendirecek şekilde yapılandırılmalıdır. Özellikle öğrenci merkezli stratejilere (sorgulama temelli öğrenme, iş birliğine dayalı öğrenme, yaratıcı drama) daha fazla yer verilmelidir.
8. Okuma kültürünün geliştirilmesi sürecinde, dijital metin okuryazarlığı, görsel okuma, medya okuryazarlığı gibi çoklu okuryazarlık türlerinin şiir yorumlamalarında da kullanılması, öğrencilerin çağdaş metin yapılarıyla tanışmasına katkı sağlamalıdır.
9. Farklı metin türleriyle (öykü, masal, bilgilendirici metin vb.) benzer yöntemler kullanılarak yeni etkinlik önerileri geliştirilmelidir. Böylece öğretim programındaki kazanımlar çok yönlü biçimde desteklenebilir.
10. Bu çalışmanın gibi şiir merkezli uygulamalı araştırmaların daha fazla yayımlanması hem öğretmen adaylarına hem de öğretim materyali yazarlarına rehberlik etmesi amaçlanmaktadır. Özellikle şiir temelli öğretim tasarımlarının alan yazınındaki karşılığının güçlendirilmesi önerilmektedir.

Çıkar Çatışması Bildirimi:

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek/Finansman Bilgileri:

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Etik Kurul Kararı:

Bu araştırma için etik kurul kararına ihtiyaç yoktur.

KAYNAKÇA

Ateşman, E. (1997). Türkçede okunabilirliğin ölçülmesi. *Dil Dergisi*, (67), 45–57.

Beaugrande, R. A., & Dressler, W. U. (1981). *Introduction to Text Linguistics*. London: Longman.

Bektaş, O., & Karaca, M. (2023). Nitel veri analizi. Oktay Bektaş ve Tuğrul Gökmen Şahin (Ed.), Nitel Araştırma Süreci ve Uygulamaları içinde s. 309-314. Asos Yayınları.

Bektaş, O., Şahin, T. G., & Şen, M. (2023). Doküman. Oktay Bektaş ve Tuğrul Gökmen Şahin (Ed.), *Nitel Araştırma Süreci ve Uygulamaları* içinde s. 243-254. Asos Yayınları.

Creswell, J.W. and Poth, C.N. (2018) Qualitative Inquiry and Research Design Choosing among Five Approaches. 4th Edition, SAGE Publications, Inc., Thousand Oaks.

Coşkun, E. (2005). *İlköğretim öğrencilerinin öyküleyici anlatımlarında bağdaşıklık, tutarlılık ve metin elementleri* [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

Çetinkaya, G. (2010). *Türkçe metinlerin okunabilirlik düzeylerinin tanımlanması ve sınıflandırılması* [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

Çevik, A., & Güneş, F. (2017). Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi, 5*(2), 272-286.

Demirel, Ö. (2020). Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulamaya. Ankara: Pegem Akademi.

Erkılıç, T. A., Can, S. (2018). Eğitim yönetimi ders kitaplarının içerik ve fiziksel özellikleri açısından incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF), 2*(4), 295-307.

Fırat, H., Küçükçopur, F. & Yolcu, A. (2022). Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler üzerine Türkçe öğretim programında belirtilen özellikler açısından bir değerlendirme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10*(124), 22-24.

Göçer, A. (2015). Türkçe dersi metin işleme sürecinde bağlam temelli sözcük öğretimi ve etkin sözcük dağarcığı oluşturmadaki işlevi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi, 3*(1), 48-63.

Güneş, F. (2022). Ders kitaplarının özellikleri ve incelenmesi. Sınırsız Eğitim ve Araştırma Derneği Yayınları.

İşeri, K. (2020). Metinsellik ölçütleri bağlamında metin çözümleme. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, *8*(1), 45–60.

İşeri, K. (2020). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin metinsellik özellikleri. Hakan Ülper (Ed.), *Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Kahramanoğlu, R., Altun, D. & Bakan Kalaycıoğlu, D. (2024). K12 beceriler çerçevesi Türkiye bütüncül modeli: okuryazarlık becerileri. *Milli Eğitim, 53*(241), 499-512.

Karataş, İ. H. (2024). Türkiye yüzyılı maarif modeli hakkında, *Alanyazın,5*(1), 6-11.

Kaygısız, Ç. (2018). Okuma eğitiminde metin yapısı farkındalığı. *Turkish Studies, 13*(4), 823-840.

Mert, E.L. (2011). 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin metinsellik ölçütlerine uygunlukları. *Dil Dergisi, 153*, 7-23.

Özhan, M. B., Taşgın, A. & Kandırmaz, M. (2024). K12 beceriler çerçevesi: Türkiye bütüncül modeli bağlamında sosyal duygusal öğrenme becerileri. *Milli Eğitim, 52*(Özel Sayı), 1027-1054.

Türkben, T. (2018). Beşinci sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin metinsellik ölçütleri açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi, 6*(4), 961-986.

Uyar, Y., Öztürk, Y.İ., Şimşek, B., Yıldırım, G. (Ed.). (2024). Türkçe 5. sınıf ders kitabı. Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu.

Ülçay, O. (2024). Türkiye yüzyılı maarif modeli değerlendirmesi. *Ulusal Eğitim, Toplum ve Dünya Dergisi, 1*(2), 70-75

Yavuz, İ. (2021). Yönetici özeti. Büyükyıldız, A. (Ed.). Ders kitaplarında okunabilirlik. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

Yavuz, M. (2021). Türkçe metinlerin okunabilirlik düzeylerinin analizi: Yeni nesil ders kitapları örneği. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, *10*(2), 1–15.

Yıldırım, Y. & Çalışkan, A. (2024). Türkiye yüzyılı maarif modelinin 21. yüzyıl insan profili açısından değerlendirilmesi. *Electronic Journal of Education Sciences, 13*(26), 205-221.

Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı (2024), https://tymm.meb.gov.tr/upload/program/2024programtur5678Onayli.pdf, Erişim Tarihi: 06.04.2025

Necati Cumalı, Serçe Kuşu Şiiri, https://www.siir.gen.tr/siir/n/necati_cumali/serce_kusu.htm, Erişim Tarihi: 05.03.2025.

Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019), https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20195716392253-02-T%C3%BCrk%C3%A7e%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%202019.pdf, Erişim Tarihi: 06.04.2025

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni (2025), https://tymm.meb.gov.tr/upload/brosur/ortak_metin.pdf, Erişim Tarihi: 06.04.2025

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The development of language skills is regarded as a fundamental component in fostering individuals' intellectual, emotional, and cultural growth. In this context, the Turkish language curriculum aims not only to deliver grammatical knowledge but also to promote the four foundational language skills—listening, speaking, reading, and writing—in an integrated manner. Literary texts, particularly poetry, play a crucial role in fostering aesthetic sensibility, enhancing interpretive and critical thinking abilities, and facilitating the transmission of cultural values. However, the instructional functionality of these texts is inherently dependent on their textual properties and readability levels. The revised 2024 Turkish Language Curriculum, developed in accordance with the Türkiye Century Maarif Model introduced by the Ministry of National Education, adopts a comprehensive and multidimensional approach to text selection. This new model emphasizes the integration of digital literacy, human rights, and cultural identity, while aiming to cultivate competent and virtuous individuals. Within this framework, the present study explores the appropriateness of poetry texts for Grade 5 students through the lens of textuality and readability. Necati Cumalı's poem *"Serçe Kuşu"* was selected as a sample literary text, and activities aligned with the four core language skills were developed accordingly.

Method

The study was designed as a qualitative case study aimed at conducting an in-depth evaluation of a single literary text within its instructional context. Document analysis was employed as the primary data collection technique. The materials analyzed included the poem *"Serçe Kuşu"*, the instructional activities designed based on it, and official documents such as the 2024 Turkish Language Curriculum and skill acquisition frameworks. Textuality analysis was conducted

using Beaugrande and Dressler's (1981) seven standards of textuality: cohesion, coherence, intentionality, acceptability, informativeness, situationality, and intertextuality. Readability was measured through two established quantitative formulas developed by Ateşman (1997) and Çetinkaya-Uzun (2010). Additionally, the activities were evaluated in terms of their alignment with learning outcomes specified in the curriculum. Validity was ensured by expert reviews conducted by academics and in-service Turkish language teachers. A pilot implementation was carried out to observe the effectiveness of the activities.

Findings

The readability analyses revealed that *"Serçe Kuşu"* achieved a score of 95.83 using Ateşman's formula and 55.31 using Çetinkaya-Uzun's, corresponding to "very easy" and "independent reading level," respectively. These results indicate that the text is highly accessible for Grade 5 students. In terms of textuality, the poem displayed strong alignment with criteria such as cohesion, coherence, intentionality, and acceptability. While the short length of the poem limited its informativeness, its overall design was pedagogically functional and culturally resonant. Instructional activities developed based on the poem addressed all four language domains. Vocabulary enrichment exercises helped students infer word meanings contextually and verify them using dictionaries. Reading comprehension tasks targeted both surface and deep understanding of the text. Speaking and listening activities included dramatization exercises inspired by traditional shadow play (Karagöz and Hacivat) to enhance expressive and receptive skills. Writing activities encouraged students to engage in creative tasks such as composing poems and short narratives based on visual stimuli.

All activities were directly aligned with the learning outcomes outlined in the 2024 curriculum. The activities were classified under different instructional strategies including expository, discovery-based, and research-inquiry models. Moreover, they were framed within the holistic educational perspective of the Türkiye Century Maarif Model, which emphasizes cognitive, affective, and ethical dimensions of learning.

Conclusion and Discussion

This study underscores the pedagogical value of using carefully selected poetry texts in Turkish language instruction. By evaluating the poem *"Serçe Kuşu"* through the dual lens of readability and textuality, the study demonstrates the importance of selecting texts that are both structurally sound and meaningfully engaging. The findings suggest that such texts can serve as effective instructional materials when supported by strategically designed activities targeting multiple language skills. Aligned with the Türkiye Century Maarif Model's vision of cultivating competent and virtuous individuals, the study supports a holistic approach to education that integrates linguistic proficiency with emotional

intelligence, ethical awareness, and cultural appreciation. The activities developed not only addressed cognitive learning goals but also promoted values such as empathy, collaboration, and creative thinking.

The study contributes to the field by offering a concrete example of how poetic texts can be effectively integrated into curriculum-based instruction. It also highlights the need for teachers, curriculum developers, and textbook authors to consider both quantitative (readability scores) and qualitative (textuality standards) criteria in text selection. Future research could further explore genre-specific readability models and interdisciplinary teaching strategies that combine language instruction with visual arts, drama, and music.

In conclusion, the present study provides a theoretical and practical framework for enhancing the quality of text-based instruction in Turkish language education. It emphasizes the necessity of aligning text content, structure, and pedagogical function with curricular goals, student developmental needs, and contemporary educational paradigms.